

студенти і інших груп, оскільки вони жваво задають запитання з теми, що обговорюється. Розгляд матеріалу плавно переростає у дискусію.

Під час захисту проекту студенти використовують мультимедійні засоби для представлення ілюстрацій, відеороликів тощо. Вони виступають тут не пасивними спостерігачами, а й активно працюють у підборі інформації і коментують її під час демонстрації матеріалу.

Поєднання різних методів під час вивчення предмету студентами-медиками дозволить максимально ефективно використовувати їх сильні сторони та мінімізувати недоліки, забезпечуючи високий рівень освіти для майбутніх медиків. Практичний досвід показує, що інтеграція інтерактивних методів у традиційний навчальний процес вимагає певної підготовки викладачів та адаптації навчальних програм. Однак, результатом цього є підвищення рівня знань студентів та їхньої готовності до практичної діяльності.

Отже, використання інтерактивних методів навчання сприяє не тільки кращому розумінню теоретичних аспектів, але й розвитку практичних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Надалі важливо продовжувати дослідження в цій галузі та вдосконалювати інтерактивні підходи для покращення якості медичної освіти.

Список літератури

1. Закон України “Про освіту”. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. Michael, J. (2006). Where's the evidence that active learning works?. *Advances in Physiology Education*, 30(4), 159-167. Link: <https://journals.physiology.org/doi/full/10.1152/advan.00053.2006>
3. Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 223-231. Link: https://engr.ncsu.edu/wp-content/uploads/drive/1smSpn4AiHSh8z7a0MHDBwhb_JhcoLQml/2004-Prince_AL.pdf

УДК 37(092)

Зайченко Н. І.

доктор пед. наук, доцент, доцент кафедри
соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук

Національний університет “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка

СОЦІАЛЬНІ ДОБРОЧИННОСТІ У “ПЕДАГОГІЦІ” (1911) ФРІДРІХА ПАУЛЬСЕНА

Видатний німецький мислитель Фрідріх Паульсен (Friedrich Paulsen) (16.7.1846, Лангенхорн – 14.8.1908, Берлін) близько тридцяти років викладав курс педагогіки в Берлінському університеті. Влітку 1907 року він розпочав

написання книги “Педагогіка”, задуманої як збір прочитаних лекцій. Книга залишилась незавершеною, проте була видана після смерті автора його учнем Віллі Кобіцем (Billy Kabiz).

У “Педагогіці” (Штутгарт, 1911) Фрідріх Паульсен окреслив низку соціально-педагогічних ідей. Оригінальними були погляди німецького педагога стосовно виховання суспільних добродійностей у людини. Під соціальними добродійностями він розумів “такі властивості характеру, які роблять людину здібною до розв’язання задач, поставлених суспільним життям” [1, с. 180].

На переконання Фрідріха Паульсена, соціальні добродійності виявляються у формах справедливості та любові до ближнього. Справедливість передбачає повагу до чужої особистості та її інтересів, як до формально рівноцінних; натомість, несправедливим є зневажання інших та їхніх інтересів, бачення чужих інтересів нікчемними або неіснуючими. Любов до ближнього – це “настрій і спрямування волі того, хто не тільки не завдає шкоди іншим та їх життєвим інтересам, але й прагне за можливості посприяти їм” [1, с. 181].

Любов до ближнього проявляється в тому, що людина присвячує себе та своє життя праці задля добробуту інших, спрямовується як на благополуччя окремих осіб, з якими зводить її життя, так і на добробут союзів та товариств, до яких вона приналежить – від найтісніших до найширших, до людства. Перетворити життя людства на царство Боже на землі – кінцева мета, у ній поєднуються всі устремління людини.

Фрідріх Паульсен проголошував: “Життя, яке цілковито присвячене служінню іншим, нічого не вимагає для себе, абсолютно усунуло власне щастя зі свого кругозору, нарешті, обирає з ясним і певним усвідомленням смерть, щоби залишитися вірним самому собі, – таке життя дає найбільш піднесене уявлення про людську велич душі та у всякого залишає враження: це по-справжньому означає жити. Хто віддає таким чином своє життя, той істинно здобуває його” [1, с. 195].

Педагог пояснював, що для розвинення соціальних добродійностей людина має навчитися виконувати обов’язки в певному порядку: по-перше, дбати про власну особистість та її моральні сили, без яких вона не може бути чим-небудь та не може робити що-небудь для інших; по-друге, задовольняти справедливі вимоги, що ставляться професією і найближчим життєвим середовищем, родиною та домом з усіма, хто потребує опіки; по-третє, діяльна участь у союзах та товариствах, створюваних життям; нарешті, доброзичливе і прихильне ставлення, готовність услужити й допомогти кожному, навіть ворогові та суперникові.

Родину Фрідріх Паульсен називав “школою соціальних добродійностей” [1, с. 182].

“І оскільки людська культура і духовне життя загалом можуть розвинутися лише в суспільстві, сімейне життя є основою всякого людського процвітання. Руйнування сім’ї і сімейного щастя у корінь підкошує людське життя. Це має силу як для окремих осіб, так і для народу. Разом зі святинєю сімейного життя руйнуються підвалини існування; жодна витонченість суспільної освіти, жодна висота літературної та художньої продуктивності не перешкоджають загибелі, на яку приречена культура, що втратила чистоту сімейного життя та повагу до тих запобіжних меж, якими звичаї і право оберігають родину”, – зазначав педагог [1, с. 182].

На думку Фрідріха Паульсена, суспільне життя засновується на таких силах, як справедливість, взаємоповага, суспільний дух, прив’язаність, довіра, доброзичливість, терпіння. Повчанню передують привчання. З малих літ варто привчати дітей до доброзичливо-ввічливого поведіння з усіма та протидіяти природній безцеремонності. Не слід допускати висування вперед, дитина повинна навчитися чекати, поки до неї дійде черга. Необхідно змалку привчати дитину виражати бажання у формі прохання, а не вимоги. Ввічливість має бути обов’язковою по відношенню до людської особистості, незалежно від її становища в суспільстві. Не допускати наказового і грубого поведіння з прислугою. “Невеликий надлишок формалізму не такий загрозовий, як надмірний надлишок натуралізму. Безцеремонність – природа, увічливість – освіта”, – застерігав педагог [1, с. 192].

Фрідріх Паульсен виділяв три кола, до яких належна людина: батьківщина; народ; людство. Перше коло охоплює життєві зв’язки людини з родиною, батьківським домом, рідним містечком; із цим колом індивідуум пов’язаний почуттям любові до батьківщини. Друге коло ширше, з рідним народом індивідуум зв’язаний вже не безпосередніми особистими, а міцнішими загальними духовними узами. Увесь духовний життєвий зміст людини виведений із народності та народного життя. Третє коло – найширше, воно виходить за межі нації, сягає всього людства. Нації не є абсолютно самостійними істотами, вони – члени людства; кожна нація поставала в історичному життєвому спілкуванні з іншими націями. Людина як член нації є членом людства, вона пов’язана з людством почуттям людяності. Отже, у “Педагогіці” Фрідріха Паульсена розкрито значимі аспекти виховання у людини соціальних добродійностей, необхідних для співпричетності людини до людського світу.

Список літератури

1. Paulsen F. Pädagogik. Ed. 6. Stuttgart : J. G. Cotta, 1921. 430 p.